

३५ लाख घरधुरीमा पुरयो वैकल्पिक ऊर्जा

सन्तोष न्यौपाने

काठमाडौं, माघ १

प्रत्येक घरपरिवारमा स्वच्छ ऊर्जाको पहुँच पुऱ्याउने नीति अनुसार सरकारले गत आर्थिक वर्षसम्ममा ३५ लाख घरधुरीमा वैकल्पिक ऊर्जा पुऱ्याएको छ। विभिन्न वैकल्पिक तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिबाट उक्त घरपरिवार लाभान्वित भएका हुन्।

वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रले ९ वटा कार्यक्रम अर्न्तगत आर्थिक वर्ष ०७३/७४ सम्ममा ३५ लाखभन्दा धेरै परिवारमा वैकल्पिक तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधि जडान भएको जनाएको छ। केन्द्रले उक्त परिवारमा बायोग्याँस प्लान्ट, घरेलु सौर्य विद्युत प्रणाली, लघु तथा साना जलविद्युत सुधारिएको चुलो, सुधारिएको पानीघट्ट सुधारिएको फलामे चुलो सौर्य विद्युत लगायतका वैकल्पिक ऊर्जा पुऱ्याएको हो।

वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रका निर्देशक नवराज ढकालले वैकल्पिक ऊर्जा प्रविधिबाट ३५ लाख घरपरिवार लाभान्वित भएको बताए। '३५ लाख घरपरिवारमध्ये केही घरमा दुईवटा ऊर्जा प्रविधि पनि जोडिएको हुन सक्छ,' ढकालले भने।

केन्द्रका अनुसार गत आर्थिक वर्षसम्मको तथ्यांक अनुसार बायोग्याँस प्लान्ट ३ लाख ८० हजार ४ सय ३२ वटा, दूला बायोग्याँस प्लान्ट ८८ वटा, लघु तथा साना जलविद्युत २९ हजार ४ सय ५७ किलोवाट, घरेलु सौर्य विद्युत ७ लाख ९४ हजार २ सय ७६ वटा जडान भएका छन्। त्यसैगरी, सुधारिएको चुलो १३ लाख ४३ हजार २ सय ४२ वटा, सुधारिएको पानीघट्ट १० हजार ६ सय ५४ वटा, संस्थागत सौर्य विद्युत प्रणाली १ हजार ७ सय १, सुधारिएको फलामे चुलो ४१ हजार ९० र सौर्य मिनिग्रिड ६५ किलोवाट जडान भएको तथ्यांकमा उल्लेख छ।

प्रवर्द्धन केन्द्रले सञ्चालन गर्ने यी सबै सेवामा अनुदान दिँदै आएको छ। सरकारले जडान गरेका यी प्रविधिबाहेक देशभरमा विभिन्न गैरसरकारी संस्थाले पनि वैकल्पिक तथा नवीकरणीय ऊर्जासम्बन्धी काम गर्दै आएका छन्।

अहिलेसम्म पनि मुलुकका अधिकांश जनताले परम्पगत ऊर्जामै निर्भर हुनु परेको छ। आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को आर्थिक सर्वेक्षण अनुसार ७८.४ प्रतिशतले परम्परागत ऊर्जाको प्रयोग गर्छन्। जसमध्ये दाउराको प्रयोग गर्ने ७९.२ प्रतिशत, कृषि (छवाली, पराल जस्ता) ३.५ प्रतिशत र गुइँटा प्रयोग गर्ने ३.७ प्रतिशत

रहेका छन्। त्यसैगरी, मुलुकभर भन्डै ७४ लाख १० हजार नेपाली उज्यालोका लागि टुकी बत्तीमा निर्भर रहेको देखाउँछ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को तथ्यांक अनुसार ५४ लाख घरपरिवारमध्ये ४० लाख घरपरिवारमा अर्भै खाना पकाउने इन्धनका रूपमा दाउरा, गुइँटा लगायत परम्परागत जैविक ऊर्जाको प्रयोग हुँदै आएको छ। ती वस्तु बाल्दा निस्कने धुँवा मानव स्वास्थ्यका लागि अत्यधिक हानिकारक हुन्छ।

विश्व स्वास्थ्य संगठनको तथ्यांक अनुसार प्रत्येक वर्ष नेपालमा घरभित्रको धुँवाँको कारण २२ हजार ८ सय ४१ जना व्यक्तिको मृत्यु हुने गरेको छ। जसमध्ये धेरै जसो महिला र बालबालिका रहेको छन्। त्यसैगरी, तथ्यांक अनुसार बर्सेनि ७ लाख ४६ हजार ३ सय ८१ जना बिरामी पर्छन्।

मुलुकभर कम्तीमा सुधारिएको चुलोको प्रयोग हुनुपर्ने र स्वच्छ ऊर्जामा आम जनताको पहुँच हुनुपर्नेमा जोड दिँदै वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रले सन् २०१३ मै २०१७ सम्ममा 'धुँवाँरहित भान्छा' (क्लिन कुकिङ सोलुसन फर अला बाई २०१७) बनाउने भनेर एक महत्वाकांक्षी योजना घोषणा गरेको थियो। यो घोषणासँग सरकारले यस महत्वाकांक्षी योजना सफल बनाउन सहयोग गर्न सबै सरोकारवाला निकायलाई अप्रग्रह समेत गरेको थियो।

यही अप्रग्रहपछि सरकारको लक्ष्यलाई सहयोग गर्ने हेतुले 'क्लिन कुकिङ' सम्बन्धी काम गर्ने मुलुकभरका सरोकारवाला निकाय, गैरसरकारी संस्थाहरूले संयुक्त प्रयासबाट सफलता पाउन सकिने भन्दै 'नेपाल एलाइन्स फर क्लिन कुकिङ'को घोषणा गरिएको थियो। उक्त एलाइन्समा हालसम्म एक सय ५० भन्दा धेरै संस्था आवद्ध छन्।

यी संस्थाहरूले सरकारको सहकार्य वा एकल रूपमा मुलुकभरका विभिन्न जिल्लामो चुलो वा 'क्लिन इनर्जी'को क्षेत्रका काम गरिरहेका छन्। सरकारले यही वर्षसम्ममा 'धुँवाँरहित भान्छा' बनाउने योजना सफल नहुने भएपछि यो लक्ष्यलाई सन् २०२२ सम्म सारिएको छ।

सुधारिएको चुलो जस्ता वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगले मानव स्वास्थ्यमा हुने गम्भीर प्रकृतिका समस्याबाट छुटकारा पाउन सहयोग मिल्ने ऊर्जा विशेषज्ञ इन्दिरा शाक्यले बताइन्। केन्द्रका निर्देशक ढकालले पनि सुधारिएको चुलो र सोलार जडानले खासगरी महिलाहरूलाई धेरै फाइदा पुगेको बताए। उनका अनुसार सरकारले नीतिगत रूपमा पनि महिलामैत्री वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगलाई जोड दिँदै आएको छ।